

Prezimovanje črnih lisk *Fulica atra* v Strunjanski laguni

Wintering of the Common Coot *Fulica atra* in the Strunjan Lagoon

Lovrenc LIPEJ, Tihomir MAKOVEC

UVOD

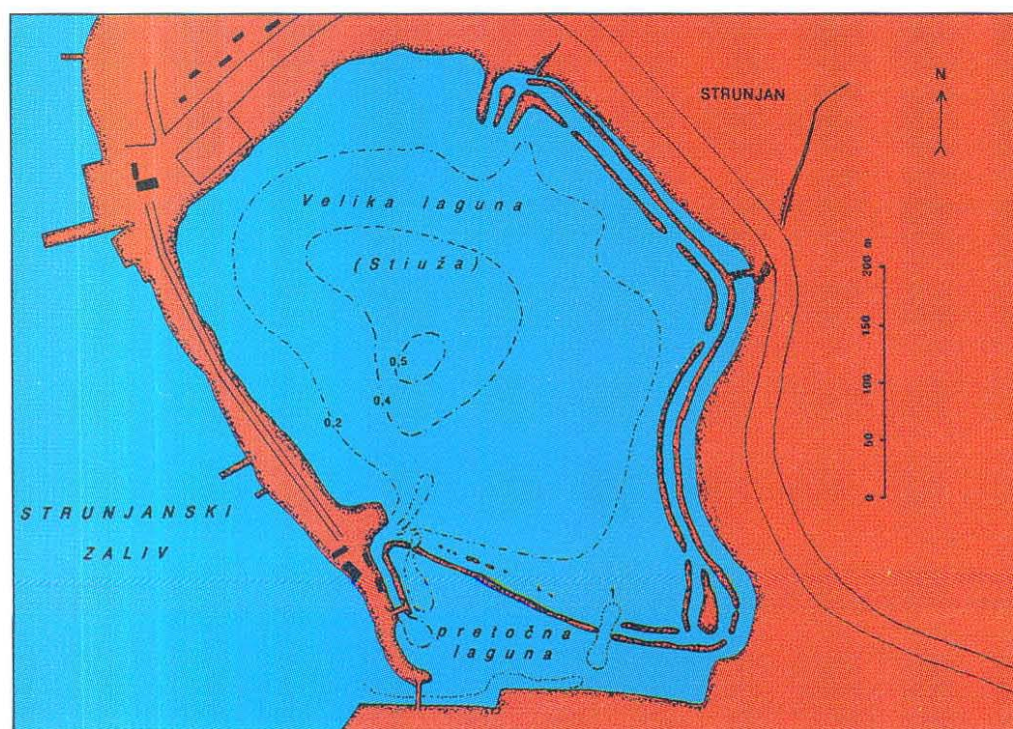
Z ornitološkega vidika so lagune najpomembnejši naravni biotop za prezimujoče ptice v severnem Jadranu (BOLDREGHINI et al., 1992). V Sloveniji takih lagun sicer ne premoremo, imamo pa druge oblike močvirij, ki so primerljivega pomena, kot npr. Sečoveljske soline in Škocjanski zatok. Okroglo vodno telo z morskovo vodo v Strunjanu nekateri označujejo kot Veliko ali Strunjansko laguno (VUKOVIČ, 1986), vendar je treba poudariti, da je to umetni biotop, ki so ga v začetku tega stoletja uporabljali kot ribogojnico.

Doslej je bilo v Strunjanski laguni opravljenih le nekaj ekoloških raziskav, ki so obravnavale predvsem morskoro floro in favno (AVČIN et al., 1973, VUKOVIČ, 1986). Objavljenih podatkov o ornitofavni Strunjanske lagune je bolj malo (KRUŠNIK et al., 1994, BAKIČ et al., 1995).

Namen tega prispevka je podati rezultate o prezimovanju črne liske *Fulica atra* v Strunjanski laguni in komentirati pomen tega močvirja z vidika ptičjega prezimovališča. Obenem želiva nadgraditi podatke mladinske raziskovalne naloge Bakiča in sodelavcev (1995), ki je nastala pod mentorstvom Jane Cmošije in piscev tega prispevka in je bila objavljena v sklopu mladinskih raziskovalnih nalog v periodiki Annales.

OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Strunjanska laguna in soline so nastale z nalaganjem flišnih nanosov in ilovnatih usedlin Strunjanskega potoka. Strunjanski lagunski sistem sestavljata predvsem dva predela; velika in pretočna laguna (slika 1). Velika laguna (Stjuža), ki pokriva skoraj 7 ha in je globoka do 0,5 m, je z morjem povezana s pretočno laguno. Pred II. svetovno vojno so jo uporabljali za ekstenzivno gojenje rib (vallicoltura), ki je še danes značilna za nekatere severnoja-



Slika 1: Zemljevid obravnavanega območja (T. Makovec)
Fig 1: Map of the dealt with area (T. Makovec)

dranske italijanske lagune. Izmenjava morske vode je zaradi ozkih kanalov počasna, včasih pa nepopolna (VUKOVIČ, 1986). Obmorski del lagunske brežine je porasel z alohtonim nasadom alepskega bora *Pinus halepensis*, druge dele pa porašča halofitna vegetacija in trstičje.

REZULTATI IN RAZPRAVA

Podatki, ki so osnova temu prispevku, temeljijo na občasni terenski obiski Strunjanske lagune v letih 1995-1996 in priložnostnih obiskih Strunjanske lagune v letih pred tem obdobjem.

V Strunjski laguni redno prezimuje najmanj 14 vrst ptic (BAKIČ et al., 1995), od katerih so najbolj številne črne liske *Fulica atra* in rečni galebi *Larus ridibundus*. Največje število rečnih galebov sva opazila v marcu 1995, ko se je v laguni zadrževalo 276 osebkov. Obe vrsti v laguni tudi prezimujeta.

Prezimovanje črnih lisk

Črne liske se v Strunjski laguni množično pojavijo v oktobru. V naslednjih mesecih se njihovo število poveča in februarja doseže višek (tab. 1). Z začetkom pomladi črne liske postopno odletijo proti svojim gnezdiščem. Ko se začne pomlad, črne liske v več naletih odletijo proti svojim gnezdiščem.

Pozimi 1995/1996 je bilo v Strunjski laguni največ 136 (december 1995) in 143 črnih lisk (februar 1996), pozimi 1994/1995 pa je bil številčni višek dosežen v februarju, ko jih je v Strunjski laguni prezimovalo 181 (BAKIČ et al., 1995).

Ob priložnostnem opazovanju 7.2.1988 sva našla 188 ptic, kar je doslej največje zabeleženo število za Strunjsko laguno. Iztok Škornik, ki je v obdobju 1982-1986 redno spremljal število prezimujočih črnih lisk v Skočjanskem zatoku (ŠKORNIK, 1987), navaja, da se abundančni višek praviloma pojavlja marca. Domneva, da je ta številčni vrh posledica vrnitve črnih lisk, ki so prezimovale južneje.

Belični osebek črne liske

V novembru 1995 je LL med prezimujočimi črnimi liskami opazil popolnoma

datum date	število črnih lisk number of observ. coots	opazn. alb. liske observ. of albino coots	popiso- valec obser- ver
28.10.1995	70	-	LL
26.11.1995	106	+	LL
27.11.1995	105	+	LL
2.12.1995	136	+	TM
10.12.1995	101	+	LL
7.1.1996	120	+	LL
14.1.1996	134	+	LL & TM
21.1.1996	127	+	LL
10.2.1996	118	+	LL
18.2.1996	143	+	IG
24.2.1996	132	+	LL
25.2.1996	132	+	LL
2.3.1996	94	-	LL
13.3.1996	71	-	LL
17.3.1996	16	-	LL

Okrajšave: IG = I. Geister, TM = T. Makovec in LL = L. Lipej

Tabela 1: Podatki o črnih liskah *Fulica atra* v Strunjski laguni pozimi 1995/96

Table 1: Numbers of the wintering Common Coot *Fulica atra* in the Strunjan lagoon in 1995/96.

bel osebek črne liske (z manjšo, komajda opazno črno liso na levi peruti). O beličnih (albinističnih) primerkih črne liske je v ornitološki literaturi zelo malo podatkov. O popolnem beličnem osebkju črne liske poroča le ILČEV (1989) iz Čeljabinska spomladi leta 1979. Drugi osebek, o katerem poroča, je delni albin; najden je bil pri jezeru Čani v zahodni Sibiriji in je danes shranjen v zoološki zbirki leningrajskega muzeja. Obenem navaja, da se albinistični osebki pojavijo v frekvenci manj kot eden na milijon ptic. Luka Božič (in litt.) je 25. marca 1996 na Ptujskem jezeru v množici 1550 črnih lisk opazoval popolnega albina. Glede na navedeno frekvenco pojavljanja albinističnih primerkov pri črni liski (ILČEV, 1989), je povsem možno, da je opazoval isti osebek, ki je Strunjsko laguno zapustil že konec februarja (tab. 1). Luka Božič je imel priliko opazovati 1. 9.

1995 tudi lisast, 70% belični osebek v množici 500 normalno obarvanih črnih lisk na Ormoškem jezeru. O delnem beličnem osebkju (nekaj belih lis na trupu) poročata tudi PERCO & UTMAR (1989) iz severno-jadranske lagune Valle Cavanata. Ta osebek je tam redno prezimoval od 1984/85 do 1987/88.

Pri opazovanju črnih lisk v laguni nisva zasledila, da bi bile nestrpne do beličnega osebkja, in tudi rečni galebi ga niso vznemirjali. Pač pa je LL 27. novembra opazoval, kako je belično lisko napadlo nekaj osebkov rumenonovega galeba *Larus cachinnans*, in sicer takoj zatem, ko se je nekoliko oddaljila od skupine. Ko se ji je posrečilo spet priti v skupino, je galebi niso več vznemirjali. Takega vedenja nisva zasledila pri osamljenih osebkjih normalno obarvanih črnih lisk.

Pomen Strunjanske lagune za prezimovanje črnih lisk

Van VESSEM in sodelavci (1992) poročajo, da se je v Sredozemlju in Črnem morju število prezimujočih črnih lisk v zadnjih dvajsetih letih prepolovilo. Tako naj bi danes po njihovi oceni v Sredozemlju prezimovalo le še 1,5 milijona črnih lisk. Nastale spremembe povezujejo z degradacijo ali popolno izgubo pomembnih mokrišč in s pretiranim lovom (van VESSEM et al., 1992; ATTA & SORENSSEN, 1992).

Število prezimujočih črnih lisk se je v zadnjem desetletju drastično znižalo tudi v slovenskih obalnih mokriščih (SOVINC, 1994). V Strunjanski laguni po naših podatkih prezimuje od 150 do 200 osebkov črne liske, kar je v primerjavi z zgoraj navedenimi podatki za Sredozemlje zanesljivo. Glede na podatke italijanskih ornitologov, ki za severno-jadranske lagune navajajo okoli 20.000 prezimujočih osebkov (PERCO & UTMAR, 1989), število prezimujočih lisk v Strunjanski laguni ne preseže 1% navedenega števila. Povsem drugače pa je, če pogledamo število prezimujočih lisk po posameznih severno-jadranskih mokriščih. Tako več kot 200 črnih lisk prezimuje le v 12 od 45 severno-italijanskih mokrišč.

Gostota prezimujočih črnih lisk znaša od 140 do 270 ptic na 10 ha mokrišča. Dobljena gostota se dobro ujema s podatkom ŠKORNIKA (1987), ki je za Škocjanski zatok v obdobju 1982-1986 znašala 150 črnih lisk/10 ha. SOVINC (1994) za te gostote navaja, da so podobne vrednostim za srednjo Evropo ali celo višje od njih.

V Slovenski Istri prezimujejo črne liske še v Sečoveljskih solinah, Škocjanskem zatoku in na izlivu reke Rižane pri Ankaranu. Obe jezera v Fiesi sta za črne liske neprimerni, saj sta pregloboki. Na izlivu reke Rižane prezimuje največ 30 črnih lisk. V Škocjanskem zatoku, kjer je svojčas prezimovalo do 3.500 črnih lisk (ŠKORNIK,



Slika 2: Popolni belični (albinistični) osebek črne liske *Fulica atra* v Strunjanski laguni (T. Makovec)

Fig 2: An utterly albinic variant of the Common Coot *Fulica atra* in the Strunjan Lagoon (T. Makovec)

1987), danes prezimuje do 400 osebkov (14.1.1997), navadno pa od 40 do 200 osebkov. Na naši obali so danes za črne liske tako najpomembnejše prezimovališče Sečoveljske soline, kjer v zadnjih treh letih prezimuje od 350 do 800 osebkov (lastni podatki); največ jih je bilo opaženih 3.12.1995, in sicer 1.150.

ZAHVALA

Zahvaljujeva se Slavku Polaku za risbo albinističnega primerka črne liske in Iztoku Škorniku za podatke in družbo med nekaterimi terenskimi pregledi. Luki Božiču se zahvaljujeva za podatke o opazovanju beličnih osebkov v severovzhodni Sloveniji, ki nama jih je nesebično odstopil. Posebno zahvalo sva dolžna Borutu Rubiniču, ki naju je oskrbel z nekaterimi strokovnimi članki, in Iztoku Geistru za neizmerno potrpežljivost.

LITERATURA

ATTA, G.A. & U. G. SORENSON. (1992). Waterbird populations and the loss and degradation of wetlands in Egypt. In: Finlayson, M., T. Hollis & T. Davis (Eds.). Managing Mediterranean wetlands and their birds. Proc. IWRB int. Symp. Grado, Italy, 125-129.

AVČIN, A., I. KERŽAN, L. KUBIK, N. MEITHAVČIN, J. ŠTIRN, P. TUŠNIK, B. VRIŠER in A. VUKOVIČ. (1973). Akvatični ekosistemi v Strunjskem zalivu. I. Preliminarno poročilo. Prispěvki k znanosti o morju 5: 168-215.

BAKIČ, A., J. CESNIK, M. DRINOVEC, D. ĐUKIČ, A. HRVATIN, T. JEREB, A. JURAGA, N. LIPOVEC, D. MAZALIN & M. ZADNIK. (1995). Prezimovanje ptic v Strunjski laguni. Annales 7: 251-254.

BOLDEGHRINI, P., R. SANTOLINI, L. CASINI & F. MONTANARI. (1992). Wintering waterfowl and wetland change in the Po Delta. In: Finlayson, M., T. Hollis & T. Davis (Eds.). Managing Mediterranean wetlands and their birds. Proc. IWRB int. Symp. Grado, Italy, 188-193.

KRUŠNIK, C., L. LIPEJ, T. TURK, R. TURK, B. PEROŠA, Z. SOTLAR & T. UMEK. (1994). Izlivni odseki morske obale (Debeli rtič - izliv Dragone). Razvojno-raziskovalna naloga. MBP. Institut za biologijo. 59 str.

ILTČEV, V. D. (1989). Handbuch der V(gel der Sowjetunion. Band 4: Galliformes & Gruiformes. Wittenberg Lutherstadt : Ziemsen

PERCO, Fa. & P. UTMAR. (1989). Il censimento degli acquatici svernanti nelle principali zone umide del Friuli-Venezia Giulia, fino al (1987). Fauna 1(1):4-31.

SOVINC, A. (1994). Zimski ornitološki atlas Slovenije. Tehniška založba Slovenije. 452 str.

ŠKORNIK, I. (1987). Prezimovanje črne liske *Fulica atra* v Škocjanskem zatoku v letih 1982-1986. Acrocephalus 7(33):31-36.

VESSEM, J. van, M. E. MOSER & P. ROSE (1992) Waterbird populations and the loss and degradation of wetlands in Egypt. In: Finlayson, M., T. Hollis & T. Davis (Eds.). Managing Mediterranean wetlands and their birds. Proc. IWRB int. Symp. Grado, Italy, 125-129.

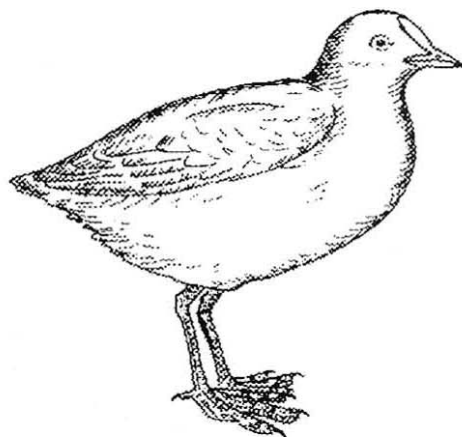
VUKOVIČ, A. (1986). Vpliv fekalnih odpadnih voda na vegetacijo lagunarnih področij. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, 133 str.

POVZETEK

Avtorja sta spremljala dinamiko prezimovanja črnih lisk *Fulica atra* v Strunjski laguni v obdobju 1995-1997. Hkrati poročata o pojavljanju popolnega beličnega (albinističnega) osebkov črne liske pozimi 1995/96. Ugotavljata, da je Strunjska laguna kljub razmeroma majhnemu številu prezimujočih ptic pomembno mokrišče za prezimovanje črnih lisk, saj je njihova gostota na enoto površine visoka.

SUMMARY

During 1995-1997, the authors regularly monitored the Common Coot's *Fulica atra* wintering dynamics in the Strunjan Lagoon. In the article they also report on the occurrence of an utterly albinic variant of the Common Coot in the winter of 1995/96. They further assess that the Strunjan Lagoon is, in spite of relatively small numbers of birds wintering there, an important wetland for the wintering Coots, since their density per area unit is fairly high.



Lovrenc Lipej, Znanstveno raziskovalno središče, Garibaldijska 18, 6000 Koper
Tihomir Makovec, Ornitološko društvo Ixobrychus, Gasilska 6, 6000 Koper